

Постановою КМ від 24 берез. 2021р. №365)URL: <https://bit.ly/3JfmQBc> (дата звернення: 10.11.2022).

15. Про затвердження Положення про акредитацію освітніх програм, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти. *Наказ Міністерства освіти і науки України від 11 липня 2019р. №977.* URL: <https://bit.ly/404KYfN> (дата звернення: 10.11.2022).

16. Внутрішня система якості освіти: що рекомендує МОН? *Освіта UA.* URL: <http://surl.li/dstpww> (дата звернення: 10.11.2022).

17. Рекомендації Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти стосовно запровадження внутрішньої системи забезпечення якості. URL: <http://surl.li/jlby> (дата звернення: 10.11.2022).

18. Рекомендації щодо застосування критерії оцінювання якості освітньої програми. Київ: ТОВ «Український освітянський видавничий центр "Оріон"», 2020. 66с. URL: <http://surl.li/jksf> (дата звернення: 10.11.2022).

19. Основи управління якістю (2002). Цілі та політика в області якості. URL: <http://surl.li/dstqg> (дата звернення: 10.11.2022).

20. Онлайн-майстерка «Розробка стратегії розвитку закладу освіти». Презентація. Комунальна установа «Центр професійного розвитку педагогічних працівників Вінницької міської ради» URL: <https://bit.ly/3XwlvjY> (дата звернення: 23.01.2023).

21. Методичні рекомендації щодо складання стратегічних планів підприємствами державного сектору. С.16. URL: <https://bit.ly/3Y8tRYL> (дата звернення: 23.01.2023).

22. Важливість і необхідність проведення SWOT-аналізу при просуванні бізнесу. URL: <http://surl.li/dstqj> (дата звернення: 10.11.2022).

КУПРІЄВИЧ Вікторія Олександрівна,

доцент кафедри професійної і вищої освіти

Центрального інституту післядипломної освіти

ДЗВО «Університет менеджменту освіти»

НАПН України, кандидат педагогічних наук,

доцент, м. Київ

САМООРГАНІЗАЦІЯ РОЗВИТКУ ПРОФЕСІЙНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ ВИКЛАДАЧІВ ЯК ЕЛЕМЕНТ ОСВІТИ ВПРОДОВЖ ЖИТТЯ

Пріоритетне завдання освіти XXI століття передбачає орієнтацію на інтереси особистості, які б відповідали сучасним тенденціям суспільного розвитку; створення передумов розвитку творчих здібностей людей; формування здатності адаптуватися до змін, що відбуваються в суспільстві.

Такі завдання потребують трансформації стереотипів формування професійних компетентностей, зміни ціннісних орієнтацій та зародження нових здібностей освітян.

Компетентність розуміють як коло питань, у яких людина добре розуміється не лише під час вивчення предмета, а й за допомогою засобів неформальної освіти, унаслідок впливу середовища. Про підготовку педагога нової генерації в рамках компетентнісного підходу йдеться в основних документах про освіту.

Зокрема, у законі «Про освіту» [1] компетентність декларована як динамічна комбінація знань, умінь, навичок, способів мислення, поглядів, цінностей, інших особистісних якостей, що визначає здатність особи успішно соціалізуватися, провадити професійну та подальшу освітню діяльність.

Одним із ключових понять є педагогічна компетентність. Питання професійно-педагогічної компетентності знайшли своє відображення у роботах Л. Васильченко, С. Гончаренка, О. Дубасенюк, М. Дяченко, П. Зеєра, О. Пометун, Н. Ничкало, О. Савченко, В. Семиченко, А. Смирнова, С. Шишова, Р. Шаповал та інших.

Теорія та практика реалізації компетентнісного підходу висвітлена також відомими українськими вченими Н. Бібік, О. Пометун, О. Савченко, С. Сисоєвою та ін.

Професійна компетентність педагога є інтегрованим показником, але її структура не є сталою та незмінною – вона вдосконалюється та корегується. Процес професійної діяльності, що ґрунтується на засадах неперервної освіти сприяє розвитку всіх компонентів професійної компетентності, набутих педагогом під час навчання та фахової діяльності [1].

Професійна компетентність – це базова характеристика діяльності спеціаліста, вона включає як змістовий (знання), так і процесуальний (уміння) компоненти й має істотні ознаки, а саме мобільність знань, гнучкість методів професійної діяльності і критичність мислення. На основі цього запропоноване таке розуміння професійно-педагогічної компетентності.

Професійно-педагогічна компетентність педагога є складною багаторівневою стійкою структурою його психічних рис, що формуються внаслідок інтеграції досвіду, теоретичних знань, практичних умінь, вагомих особистісних якостей і має окреслені суттєві ознаки: мобільність, гнучкість і креативність мислення.

Педагогічна компетентність – це єдність теоретичної та практичної готовності педагога до здійснення педагогічної діяльності. Проблема педагогічної компетентності цікавила багатьох науковців.

Професійна компетентність педагога – поняття динамічне, багатогранне й багатоаспектне, його зміст змінюється у відповідності із процесами, що відбуваються в суспільстві й освіті. Структура професійної компетентності також повинна періодично видозмінюватися, корегуватися в зв'язку зі стрімким розвитком науки й практики [3].

За аналізом праць науковців можна визначити такі ключові компоненти професійної компетентності педагога:

Інформаційна компетентність, яка передбачає володіння інформаційними технологіями, уміння опрацьовувати різні види інформації. Серед них уміння й навички роботи з друкованими джерелами, уміння здобувати інформацію з інших джерел, переробляти її відповідно до цілей і завдань педагогічного процесу.

Комунікативна компетентність – це вміння вступати в комунікацію (спілкування), бути зрозумілим, спілкування без обмежень. Ці вміння допомагають зрозуміти інших (здобувачів освіти, колег, батьків).

Продуктивна компетентність – це вміння працювати, отримувати результат, ухвалювати рішення та відповідати за них. Більшість науковців серед ключових компетенцій педагога на перше місце ставить саме продуктивну компетентність.

Автономізація на компетентність – це здатність до саморозвитку, самовдосконалення, самовизначення, самоосвіти, конкурентоспроможність.

Моральна компетентність – це готовність, спроможність і потреба жити за традиційними моральними нормами.

Психологічна компетентність – це здатність використовувати психологічні засоби навчання в організації взаємодії в освітній діяльності.

Предметна компетентність, до змісту якої входить володіння певними засобами навчання у сфері освітнього процесу. Це сукупність умінь і навичок, необхідних для стимулювання активності як окремих здобувачів освіти, так і групи в цілому. До неї входять уміння вибирати правильний стиль і тон у спілкуванні, управляти їх увагою, темпом діяльності.

Соціальна компетентність – це вміння жити та працювати з оточуючими.

Особисті якості педагога (це теж одна з найголовніших складових професійної компетентності) – доброзичливість, чуйність, урівноваженість, витонченість, толерантність, рефлексія, людяність.

Цифрова компетентність – це динамічне поєднання знань, умінь, навичок, способів мислення, ставлень та цінностей щодо впевненого, критичного та відповідального використання цифрових технологій для власного розвитку, навчання, професійної діяльності, для дозвілля, участі у суспільному житті, для комунікації та співпраці у цифровому суспільстві. Цифрова компетентність дозволяє виконувати комплексні завдання в цифровому середовищі, на відміну від цифрової навички, яка означає спроможність виконувати певну дію з використанням цифрових технологій впевнено з належною точністю і швидкістю, яка з

часом стає автоматичною. Принагідно зазначимо, що цифрова компетентність входить до переліку ключових компетентностей для навчання протягом життя, визначених Рамковою програмою Європейського Союзу.

Відповідно до Рамки цифрової компетентності педагогічного й науково-педагогічного працівника, педагоги мають:

- ✓ усвідомлювати процеси цифрової трансформації, які відбуваються в економіці та суспільстві в цілому, знати, що таке цифрова економіка та суспільство, цифрове освітнє середовище, цифрові освітні ресурси, цифрове оцінювання тощо;

- ✓ знати як цифрові технології можуть підтримувати професійну комунікацію, співпрацю, творчість та інноваційність;

- ✓ усвідомлювати функціональні можливості, обмеження, наслідки та ризики використання цифрових технологій;

- ✓ знати загальні принципи, механізми та логіку, що лежать в основі створення цифрових сервісів, які постійно розвиваються, а також знати основи функціонування та використання різних цифрових пристроїв, комп'ютерних програм та мереж;

- ✓ критично оцінювати достовірність, надійність інформаційних джерел, вплив відомостей та даних на свідомість та розвиток особистості, на прийняття рішень, та усвідомлювати юридичні та етичні аспекти, пов'язані з використанням цифрових технологій;

- ✓ вміти використовувати, фільтрувати, оцінювати, створювати, проектувати та поширювати цифрові освітні ресурси;

- ✓ вміти захищати вміст, дані та цифрові ідентичності, а також визнавати та ефективно працювати з цифровими засобами та технологіями.

Аналіз світових тенденцій у галузі педагогічної освіти засвідчує зростання вимог до педагогічного професіоналізму й особистих якостей педагога.

Основними проблемами, з якими зустрічаються педагоги в цьому тисячолітті, є: постійне ускладнення змісту освіти, гарантування високого рівня освітніх стандартів; безперервне оволодіння прогресивними технологіями навчання й виховання; розв'язання складних професійно-педагогічних проблем, які вимагають інтеграції знань, практичних умінь і навичок з таких суміжних з педагогікою наук, як філософія, психологія, економіка та ін.; робота в єдиному інформаційному середовищі, що передбачає раціональне використання інформаційних технологій в освітньому процесі.

Усе це може здійснювати тільки педагог із високою професійною компетентністю, розвиненими творчими здібностями, високим рівнем інтелігентності, ерудованості, здібностей до безперервної освіти.

Перш ніж продовжувати розмову про професійну компетентність, потрібно визначити поняття «професійний розвиток». Згідно з законом України у статті 18 наводиться визначення «Безперервний професійний розвиток – це безперервний процес навчання та вдосконалення професійних компетентностей фахівців після здобуття вищої та/або післядипломної освіти, що дає змогу фахівцю підтримувати або покращувати стандарти професійної діяльності і триває впродовж усього періоду його професійної діяльності» [1].

Питання професійного розвитку викладача безпосередньо пов'язане з питанням освіти дорослих, адже це є складним соціокультурним та соціоекономічним процесом.

Для того, щоб фахівець постійно підтримував високий рівень мислення, потрібно створювати умови для його самостійної навчально-дослідницької діяльності, при цьому має бути присутній контроль внутрішньої мотивації педагогічного працівника до безперервного розвитку. Неперервна освіта викладача має бути наповнена його власною вмотивованістю та базовими задачами, які він впродовж навчання має вирішувати. Викладач має підходити до власної неперервної освіти системно, тобто його навчання має складатися з утворення елементів які є взаємопов'язаними між собою і підпорядковуються чіткій та визначеній меті.

Важливо зазначити, що дійсне зростання фахового рівня педагогічної майстерності, нових вмінь та навичок, можливе тільки за умови бажання до навчання, самоосвіти та самовдосконалення. Тільки у випадку, коли викладач бажає удосконалити свою діяльність, підвищити рівень власної професійної компетентності, покращити професійну самостійність, тоді буде досягнений ним якісний результат.

Рушійною силою для реалізації основних підходів оптимального та ефективного розвитку педагога-фахівця є мотивація. Розвиток у викладача ґрунтовної мотивації до професійного зростання, а також ефективне управління заданою траєкторією мотивації дозволяє педагогу досягати поставлених цілей. Мотиви поділяються на усвідомлені та неусвідомлені в залежності від рівня психічної діяльності, на якому дані мотиви реалізуються. Але, до основного складу мотивації входять не лише мотиви та дії щодо їх реалізації, а також і ситуаційні чинники, до яких належать вплив зовнішнього оточення викладача, а саме: колектив, сім'я, специфіка викладацької діяльності, навчальний заклад, життєві ситуації.

Основною задачею в побудові та управлінні мотивацією є визначення оптимальних реальних професійних запитів та потреб особистості, за певної умови індивідуалізації, диференціації змісту та форм навчання, а також поєднання елементів формальної професійної освіти з неформальною та інформальною.

Сьогодні важливим фактором професійного розвитку педагога є безперервна освіта, адже інтенсивні процеси виробничо-технологічної взаємодії вимагають від педагогічних працівників бути інформаційно компетентними та систематично вдосконалювати власні професійно значущі якості. У зв'язку з цим, а також на основі вивчення науково-методичних і нормативно-правових джерел та перспективного педагогічного досвіду нами виокремлено основні форми професійно-особистісного розвитку педагога на сучасному етапі в межах формальної, неформальної та інформальної освіти:

- ✓ підвищення кваліфікації за різними моделями;
- ✓ професійне стажування;
- ✓ участь у науково-практичних та науково-методичних заходах різних рівнів;
- ✓ поширення педагогічного досвіду через публікування в науково-методичних збірниках та періодичних виданнях;
- ✓ самоосвіта.

Сьогодні актуальною формою професійно-особистісного розвитку педагога залишається інформальна освіта, адже курси підвищення кваліфікації чи стажування часто не задовольняють усі професійні потреби сучасного педагогічного працівника. У такому випадку окремі прогалини у фаховій та індивідуально-особистісній готовності педагога до здійснення професійної діяльності заповнюються ним самостійно.

Список використаних джерел:

1. Конституція України. Закон України «Про освіту». (Відомості Верховної Ради (ВВР), № 2145-VIII від 05.09.2017р., ст.380). [Електронний ресурс]. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>
2. Купрієвич В.О. Розвиток професійної компетентності педагога в умовах пандемії covid-19. *Методичний вісник професійно-технічної освіти Чернівецьчини*. Вип. 1. 2021. с. 15-17. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/725920/>
3. Купрієвич В.О. Сучасні аспекти компетентності педагога професійної (професійно-технічної) та фахової передвищої освіти в сучасних умовах. *Інноваційні моделі розвитку науково-методичної компетентності педагогів професійної і фахової передвищої освіти: досвід, проблеми, перспективи*. зб. матеріалів Міжнародної конференції з онлайн-трансляцією, м. Біла Церква, 20 травня 2021 р. / за заг. ред. А.Б. Єрмоленка, В.С. Кулішова, С.С. Шевчук. Видавець ФОП Мокшанов В.В. Запоріжжя, 2021. 552 с. С. 37-42. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/727399/>
4. Мирончук Н. М. Основи самоорганізації у професійній діяльності: навчально-методичний посібник. Житомир: Житомирський державний університет ім. І. Франка. 2020. 133 с.
5. Освіта України в умовах воєнного стану. Інноваційна та проектна діяльність: Науково-методичний збірник / за загальною ред. С. М. Шкарлета. Київ-Чернівці «Букрек». 2022. 140 с.
6. Підготовка майбутніх педагогів професійного навчання на засадах компетентнісного підходу: кол. монографія / за наук. ред. В. І. Ковальчука. Глухів. Глухівський НПУ ім. О.Довженка. 2020. 194 с.